

sunt, limitatæ nobis apparent, si cum majoribus conferantur, quin necesse sit eas comparare cum infinito.

53. Assertio 2°: *Ex existentia et notione finiti ad notionem et existentiam infiniti assurgimus reipsa.*

Probatur contra Cartesium et recentes quosdam, qui arbitrati sunt notionem infiniti esse priorem, etiam quoad nos, finiti notione.

1° *Ratione.* Id prius a nobis cognosci debet, a quo nostra cognitio exordium ducit, quodque proprium ac directum est objectum intellectus nostri. Sed cognitio nostra exordium ducit a rebus finitis, quia incipit a sensu, ut intellectu perficiatur; objectum autem directum ac proprium intellectus nostri est natura rerum materialium, ut probavimus in Anthropologiâ (n. 86) (1).

2° *Experientiâ.* Nam ipso *infiniti* nomine commonstratur nos ad infiniti notionem pervenire ope finiti, nimirum negatione limitum qui insunt finito, sicut *immateriale* cognoscimus negatione partium quæ materiæ insunt, et *æternum* negatione initii et finis quibus res temporales constringuntur. — Porro, ut sapienter notat D. Thomas, ex modo quo res nominamus, declaratur modus quo illas cognoscimus.

Confirmatur, quia notio nostra de infinito, licet distincta (quippe ipsum ab omnibus aliis facile secernimus), tamen minus est clara et completa quàm notio nostra de finito. Porro hinc probatur ideam nostram de infinito esse *indirectam* et *deductam*, scilicet a nobis acquiri per viam ratiocinationis et remotionis, ex consideratione rerum finitarum. Finitum enim non nisi imperfectam notionem infiniti ingenere potest.

(1) Appositè D. Thomas : « Deus non est primum quod a nobis cognoscitur, sed magis per creaturas in Dei cognitionem pervenimus, secundum illud Apostoli : *Invisibilia ipsius a creaturâ mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Primum autem quod intelligitur a nobis, *secundum statum præsentis vitæ*, est quidditas rei materialis, quæ est nostri intellectus objectum. » (I . q. 88, a. 3, c).

ONTOLOGIÆ SECUNDA PARS

DE

PROPRIETATIBUS ENTIS

TRANSCENDENTALIBUS

---

54. Objectum hujusce partis. Proprietates transcendentales eæ sunt quæ *omni enti conveniunt et designant conceptum non designatum per solam entis rationem.*

Porro istæ proprietates *tres* numero *proprie* distinguuntur, scilicet *unitas, veritas et bonitas.* Ens enim considerari potest vel prout est *in seipso*, vel prout ad *aliud* refertur. *Si prius*, habetur unitas quæ convenit enti absolutè sumpto; *si posterius*, vel ens consideratur quatenus refertur ad *intellectum*, vel quatenus ad *appetitum*; in 1° casu veritas, in 2° bonitas enascitur.

Atqui transcendentalia *proximè* sequitur *pulchritudo*; hæc enim, tametsi ab aliquo ente per accidens abesse possit, nihilominus cuivis enti a naturâ ipsâ solet inesse; unde *latiori* sensu inter transcendentalia recensetur. De illâ igitur etiam dicendum est.

CAPUT I

DE UNITATE

Ut conceptus unitatis illustrior evadat, dicendum est 1° de unitate *proprie* sumptâ; 2° de identitate; 3° de similitudine;

et 4° de distinctione, quæ opponitur unitati, sicut identitas et similitudo eam sequuntur.

ARTICULUS I

De unitate propriè sumptâ (1).

Dicemus 1° de illius notione ac speciebus; 2° de illius existentia in quolibet ente.

§ I. — De notione et speciebus unitatis.

55. Unum dicitur *quod est in se indistinctum seu indivisum*; v. g. domus aliqua dicitur una, quia partes illius, quamplures ac diversæ, in totum quiddam unum conjunctim conspirant. — Unum, si *abstractè* sumatur, idem est ac *unitas*, quæ jure definitur *entis indivisio*.

Conceptus unitatis, nisi maturiùs inspicias, videtur aliquid merè *negativum* designare; siquidem negationem divisionis directè importat. Attamen significat aliquid reipsa *positivum*; etsi enim enti non addat nisi negationem divisionis, tamen illa negatio magnam præsefert perfectionem, quia vel entis simplicitatem, vel, si fuerit compositum, connexionem partium aut attributorum ejus declarat.

56. *Unitas quadrifariam dividitur*, nimirum: 1° in unitatem transcendentalem et numericam; 2° in unitatem simplicitatis et compositionis; 3° in unitatem per se et per accidens; 4° in unitatem genericam et specificam.

1° *Unitas transcendentalis*, de quâ hactenus diximus, ea est quæ refertur ad ens *in seipso* inspectum, et ejus indivisionem significat. *Unitas autem numerica* ea est quæ convenit enti, quatenus est principium *numeri*, et generat quantitatem aut continuam, aut discretam. Atqui alteram ab alterâ distingui ex eo patet quòd unitas transcendentalis nullam enti realitatem addit, dum unitas numerica enti

(1) Cf. *L'Idée du Beau*, 1re part., c. 51 et 3.

addit aliquid quod ad genus *quantitatis* pertinet. (Cf. S. Th. 1^a, q. 11, a. 1, ad 1).

2° *Unitas simplicitatis* seu *indivisibilitatis* propria est rerum *simplicium*, quæ, quia partibus carent, non tantum actu sunt indivisæ, sed ne dividi quidem possunt. — *Unitas compositionis*, ut ipsum nomen innuit, est propria corporum, quæ quum partibus consistant, licet actu indivisa, tamen habent cur dividi queant.

3° *Unitas per se* sive *naturalis* competit substantiis sive simplicibus, sive compositis, quarum elementa ad invicem *naturâ* ipsâ ordinata sunt ut sese *intrinsecus* compleant, conspirentque ad *unum esse substantiale constituendum*. Hujusmodi est homo, utpote qui constat ex animâ et corpore, ceu principiis substantialibus incompletis, ex quorum naturali conjunctione unum esse substantiale completum exsurgit. — Contrâ, unitas per *accidens*, sive *acervationis* aut etiam *artificialis*, viget inter plura entia *completa*, quæ ad invicem naturâ ordinata non sunt, et in quorum conjunctione multiplex substantia invenitur, proprium *esse* et *operari* habens; qualis est unitas exercitûs, vel acervi lapidum.

4° Denique unitas *generica* inest entibus genere conjunctis, v. g. variis animalibus; unitas verò *specificâ* inest entibus specie similibus, v. g. variis hominibus.

§ II. — De existentia unitatis in quolibet ente.

57. Unitatem omnibus rebus convenire, ac proinde proprietatem transcendentalem esse luculenter probat D. Thomas: « Omne ens aut est simplex, aut compositum; quod autem est simplex, est indivisum et actu et potentiâ. Quod autem est compositum, non habet esse quamdiu partes ejus sunt divisæ, sed postquam constituunt et componunt ipsum compositum. Unde manifestum est quòd esse cujuslibet rei consistit in indivisione. Et inde est quòd *unumquodque sicut custodit suum esse, ita custodit suam unitatem*. » (1^a, q. 11, a. 1, c).

58. *Corollarium*. *Multitudo supponit unitatem et in ea*

fundatur. « Ipsa multitudo, præclarè ait D. Thomas, non « contineretur sub ente, nisi contineretur aliquo modo sub « uno. Dicit enim Dionysius quòd non est multitudo non « participans uno, sed quæ sunt multa *partibus*, sunt unum « *toto*; et quæ sunt multa *accidentibus*, sunt unum *subjecto*; « et quæ sunt multa *numero*, sunt unum *specie*; et quæ sunt « *speciebus* multa, sunt unum *genere*; et quæ sunt multa « *processibus*, sunt unum *principio*. » (*Ibid.*, a. 3, ad 4).

ARTICULUS II

De identitatis notione ac speciebus.

59. Identitas, quoad nomen *idem* sibi vult ac eadem entitas.

Quoad rem, propriè definiri potest *convenientia rei cum seipsà*; v. g. Socrates est *idem* sibi.

60. Si *latiùs* accipiatur identitas, *multiplex* jam distingui potest, prout res aliqua consideratur in se et absolutè, vel refertur ad alia. Hinc divisio identitatis in *absolutam* et *relativam*.

1º Prior esse potest *metaphysica*, *physica* et *moralis*. — Identitas metaphysica aut *perfecta* ea est vi cujus ens aliquod *nullam* prorsus *mutationem patitur*; quam proinde nonnisi in Deo reperias. — Identitas physica in ente illo invenitur, quod, mutatis licèt *accidentibus*, eamdem suam *substantialem* realitatem jugiter servat; talis est Angeli vel animæ humanæ identitas.

Demum identitas moralis, si tamen *strictiùs* accipiatur, ea est vi cujus ens quoddam *compositum* alteram sui partem *internam* retinet, alterà parte immutatà : v. g. in animali, animà eadem physicè remanente, corporis partes mutantur, quin ipsum identitatem suam moralem amittat; quia partes quæ sensim accedunt, unius ejusdemque formæ accipiunt impressionem, suum esse, vires ac proprietates.

Latiore autem sensu, in existimatione hominum, moraliter identicum habetur aliquod ens, si *exteriùs* *idem* appa-

reat, quanquam nihil sui servaverit : talis est identitas *societatis* cujus singula membra sensim mutantur, vel undarum fluvii currentis.

2º Identitas *relativa*, scilicet alicujus entis per ordinem ad alia, *generica*, vel *specifica* distinguitur, prout duo vel plura entia genere vel specie conveniunt.

ARTICULUS III

De similitudine et differentiâ.

61. *Similitudo* viget inter res quæ *communem* habent *quamdam* qualitatem seu eodem, seu diverso gradu; v. g. duo corpora alba similia dicuntur; quæ verò qualitate discrepant, dicuntur *dissimilia*. — *Æqualia* propriè nuncupantur quæ vel *quantitate*, vel saltem *perfectione* conveniunt; v. g. duo corpora ejusdem ponderis.

62. *Differentia* in eo est quòd *plura entia attributum quoddam* *essentiale commune*, sed *aliter determinatum* habeant; v. g. homo et leo animalitatis proprietates ambo habent; nihilominus in homine, hæc rationabilitate, in leone autem irrationabilitate determinatur.

Diversitas latiùs extenditur, et iis entibus convenit quorum alia omnino est essentia; v. g. homo et lapis.

Oppositio demum latiùs patet quàm diversitas, siquidem viget inter ea quæ secum pugnant; ut bonum et malum.

Porrò quæritur utrum existere possint in mundo duo entia perfectè similia, et an forte existant.

63. *Non repugnat duo entia perfectè similia existere.*

Probatur quia conceptus vel existentia duorum entium perfectè similibus nihil omnino præesert absurdi. — Nec dicatur cum Leibnitio ea carere ratione sufficienti, et ab invicem secerni non posse. Etenim existentia duorum similibus potest conferre ad ordinem mundi, cum cætera entia supponantur dissimilia. — Ab invicem autem secerni possunt facili negotio, cum non sint identica, ut vult Leibnitius, sed tantum similia. Quanquam enim eorum similes sint

omnino qualitates, tamen eadem non est substantia nec idem numero subjectum.

64. *Nescimus an revera existant duo perfectè similia; quippe qui nec omnia et singula mundi entia novimus, nec an quædam fortè similes omnes ac simili gradu qualitates habeant, possumus intueri.*

ARTICULUS IV

De notione distinctionis ejusque variis speciebus.

65. Identitati adversatur *distinctio*; distincta porrò nominantur *quorum unum non est aliud*.

Distinctionis triplex est genus, scilicet *realis*, *logica* et *virtualis*. Enimvero vel distinctio existit in rebus ipsis, independenter a consideratione intellectûs, vel in intellectu duntaxat, vel partim in rebus, partim in intellectu: 1ª realis, 2ª logica, 3ª virtualis appellatur.

1° Distinctio realis, in universum inspecta, *existit inter res plures quarum una non est alia, quanquam non exigat eas esse separatas, vel separabiles*.

Hæc verò vel est *substantialis*, vel *accidentalis*, vel *modalis*; prima existit inter duas substantias, v. g., inter arborem et lapidem; vel inter duo principia unius substantiæ completæ; v. g., inter animam et corpus.

Secunda existit inter substantiam et aliquod ex illius accidentibus, v. g., inter Petrum et ejus scientiam, vel inter ipsa ejus accidentia, v. g., inter scientiam et virtutem Petri.

Tertia viget inter *rem* et *modum* ejus; v. g., inter motum et ejus celeritatem.

Prima dicitur realis *major*, tertia autem, ut secunda, vocatur realis *minor*.

2° *Distinctio logica vocatur etiam rationis ratiocinantis*, quia *alibi non est nisi in intellectu ratiocinantis*; talis distinctio existit inter hominem et animal rationale. Quare objec-

tum unum idemque reipsa exhibet, sub duplici tamen ideâ, alterâ quidem confusâ, alterâ verò magis distinctâ.

3° *Distinctio virtualis* ea est *quæ repræsentat rem aliquam unam actu, at multiplicem potentiâ*; v. g., anima humana una est actu, sed tamen triplici animæ æquivalet, nempe rationali, sensitivæ et vegetativæ. — Distinctio ista vocatur quoque *rationis ratiocinatæ*, quia ratio fundamentum ejus invenit in re ipsâ circa quam ratiocinatur. — Nihilominus propiùs ad logicam, quàm ad realem distinctionem accedit.

CAPUT II

DE VERO ET FALSO

Quum falsitas opponatur veritati ac per eam a nobis dignoscatur, de veritate et falsitate agendum est.

ARTICULUS I

De veritate (1).

66. *Status quæstionis*. Jam in Logicâ (n. 17, 18), de veritatis notione variisque speciebus disputavimus; sed tum præcipuè diximus de veritate, quatenus in *subjecto* cognoscenti invenitur, scilicet de veritate *cognitionis*, et secundiò tantùm de veritate, quatenus rebus ipsis inest, scilicet de veritate *objectivè* inspectâ, quæ *metaphysica*, *ontologica*, vel etiam *transcendentalis* appellatur.

Porrò Ontologiæ est de veritate transcendentali sermonem habere, quia sub eo respectu proprietas est omnis entis. Hoc autem ut accuratè præstetur, inquirenda sunt tria: 1° ejus fundamentum; 2° essentia, et 3° immutabilitas.

(1) Cf. S. Th., 1^a, q. 16; *Qq. disp. de Verit.*, q. 1, a. 1, q. XXI, a. 1.